

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.05.1997, sp. zn. 1 Tzn 5/97, ECLI:CZ:NS:1997:1.TZN.5.1997.1

Číslo: 4/1998

Právní věta:

V případě, kdy nelze užít ustanovení o souhrnném trestu, neboť dřívější odsouzení je takové povahy, že se na pachatele v době odvolacího řízení již hledí, jako by nebyl odsouzen (§ 35 odst. 3, § 60 odst. 4 tr. zák.), není možné chápat zákaz reformace *in peius* (§ 259 odst. 3 tr. ř.) tak, že po zrušení výroku o souhrnném trestu odnětí svobody, který byl uložen soudem prvního stupně, lze uložit trest jen v délce, jež tvoří rozdíl mezi délkou trestu uloženého soudem prvního stupně jako trestu souhrnného a trestu, který byl uložen dřívějším rozsudkem. Pokud jde o uvedený zákaz, odvolací soud je v tomto případě omezen při ukládání trestu pouze délkou trestu odnětí svobody, který byl uložen soudem prvního stupně jako trest souhrnný.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 14.05.1997

Spisová značka: 1 Tzn 5/97

Číslo rozhodnutí: 4

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Zákaz reformace in peius

Předpisy: 141/1961 Sb. § 259 odst. 3

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud České republiky zrušil k stížnosti pro porušení zákona rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 9. 1996 sp. zn. 11 To 24/93 a podle § 259 odst. 3 tr. ř. znovu rozhodl tak, že obviněnému P. R. za návod k trestnému činu loupeže podle § 10 odst. 1 písm. b), § 234 odst. 1 tr. zák., jímž byl pravomocně uznán vinným rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 17. 11. 1992 sp. zn. 1 T 11/92, ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 9. 1996 sp. zn. 11 To 24/93, uložil podle 234 odst. 1 tr. zák. trest odnětí svobody v trvání 2 roků a 6 měsíců.

Z odůvodnění:

Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 17. 11. 1992 sp. zn. 1 T 11/92 byl obviněný P. R. uznán vinným návodem k trestnému činu loupeže podle § 10 odst. 1 písm. b) tr. zák., § 234 odst. 1 tr. zák., jehož se měl dopustit tím, že v první polovině měsíce února 1991 v Praze 7 při náhodných setkáních s

původně spoluobviněnými J. M. a A. T. jim v různých restauracích na území Prahy 7, v úmyslu pohnout je k loupežnému přepadení poštovní doručovatelky, vyprávěl o režimu práce poštovních doručovatelů, o případech, kdy při pochůzce u sebe mají větší obnos peněz, což mu bylo jako bývalému doručovateli Obvodní správy pošt v Praze 7 známo, takže nakonec u původně spoluobviněných J. M. a A. T. vzbudil rozhodnutí trestný čin spáchat a spoluobvinění jej realizovali dne 18. 2. 1991 v Praze 7, kde přepadli poštovní doručovatelku H. V.

Za uvedenou trestnou činnost byl obviněnému P. R. podle § 234 odst. 1 tr. zák., za použití § 35 odst. 2 tr. zák., uložen souhrnný trest odnětí svobody v trvání tří roků za současného zrušení výroku o trestu z rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 4. 9. 1991 sp. zn. 2 T 35/91. Pro výkon trestu byl podle 39a odst. 2 písm. a) tr. zák. v tehdy platném znění zařazen do první nápravně výchovné skupiny.

Proti rozsudku soudu prvního stupně podal odvolání obviněný P. R. Vzhledem k tomu, že jmenovaný se vyhýbal trestnímu stíhání tím, že se skrýval, bylo o tomto odvolání Vrchním soudem v Praze rozhodováno až dne 23. 9. 1996, přičemž k návrhu vrchního státního zástupce v Praze ze dne 28. 8. 1996 bylo podle § 302 tr. ř. konáno veřejné zasedání v řízení proti uprchlému.

Rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 9. 1996 sp. zn. 11 To 24/93 byl rozsudek soudu prvního stupně zrušen podle § 258 odst. 1 písm. d), odst. 2 tr. ř. v celém výroku o trestu. Podle § 259 odst. 3 tr. ř. bylo znovu rozhodnuto tak, že obviněnému P. R. byl podle § 234 odst. 1 tr. zák. s přihlédnutím k ustanovení § 259 odst. 3 tr. ř., věta druhá, uložen trest odnětí svobody v trvání osmnácti měsíců, pro jehož výkon byl podle § 39a odst. 2 písm. b) tr. zák. zařazen do věznice s dozorem.

Proti rozsudku Vrchního soudu v Praze podala ministryně spravedlnosti dne 19. 3. 1997 stížnost pro porušení zákona směřující podle § 266 odst. 2 tr. ř. pouze proti výroku o trestu, a to v neprospěch obviněného P. R. V písemném odůvodnění této stížnosti se v první řadě uvádí, že ve věci byly splněny podmínky § 259 odst. 3 tr. ř. k tomu, aby vrchní soud jako soud odvolací sám rozhodl rozsudkem, neboť soud prvního stupně ve věci učinil správná a úplná skutková zjištění. Dále se konstatuje, že odvolací soud postupoval správně i potud, pokud zrušil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o trestu a o trestu sám znovu rozhodl. V mezidobí totiž došlo ke změně okolností rozhodných pro aplikaci ustanovení § 35 odst. 2 tr. zák. a navíc s ohledem na novelizaci trestního zákona nemohl obstát ani výrok o způsobu výkonu trestu odnětí svobody. Vrchní soud v Praze svým rozsudkem proto správně uložil samostatný trest odnětí svobody na místo trestu souhrnného.

Ministryně spravedlnosti ale odvolacímu soudu vytýká, že tento trest bez zákonných důvodů vyměřil pod spodní hranicí zákonné trestní sazby uvedené v ustanovení § 234 odst. 1 tr. zák. V tomto směru považuje jeho postup za v podstatě nepřezkoumatelný, když odkázal pouze na skutečnost, že podle ustanovení § 259 odst. 3 tr. ř. nemohl zhoršit postavení obviněného. Argumentaci tímto ustanovením pokládá stěžovatelka za naprosto nelogickou a nepřiléhavou. Ze skutečnosti, že odvolací soud obviněnému P. R. nemohl uložit trest přísnější, nelze vyvozovat, že by nutně musel uložit trest výrazně mírnější. K uložení trestu pod spodní hranicí zákonné trestní sazby pak v uvedené trestní věci neskýtá ustanovení § 259 odst. 3, věty druhé, tr. ř. absolutně žádnou oporu. V úvahu přicházelo uložení poněkud mírnějšího trestu odnětí svobody, avšak toliko v rozmezí od dvou do tří let.

Pokud takto Vrchní soud v Praze nepostupoval, porušil zákon v ustanovení § 259 odst. 3, věty druhé, tr. ř., § 10 odst. 2 a 234 odst. 1 tr. zák. ve prospěch obviněného. Proto ministryně spravedlnosti v závěru podané stížnosti pro porušení zákona navrhla, aby Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. zmíněná porušení zákona vyslovil, poté aby podle § 269 odst. 2 tr. ř. napadený rozsudek Vrchního soudu v Praze zrušil a dále postupoval podle § 270 odst. 1 tr. ř.

Nejvyšší soud z podnětu podané stížnosti pro porušení zákona podle § 267 odst. 1 tr. ř. přezkoumal správnost všech výroků napadeného rozhodnutí, jakož i řízení, jež mu předcházelo, a dospěl k závěru, že zákon porušen byl.

Nejvyšší soud, pokud jde o řízení, které napadenému rozsudku předcházelo, neshledal žádné porušení ustanovení trestního řádu v postupu soudu prvního stupně, ale ani odvolacího soudu, které by mělo za následek vadnost výroku o vině. Rovněž právo obviněného na uplatnění obhajoby bylo plně zachováno, když v řízení před odvolacím soudem hájil práva obviněného pouze jeho obhájce, neboť, jak již bylo naznačeno, tato část probíhala ve formě řízení proti uprchlému podle § 302 tr. ř. a násl., jelikož se obviněný P. R. trestnímu řízení vyhýbal tím, že se skrýval. Skutková zjištění, která vzaly jak soud prvního stupně, tak odvolací soud za prokázaná, odpovídají provedeným důkazům, jejichž zhodnocení bylo úplně a v souladu se zákonem provedeno. Také použitá právní kvalifikace plně vystihovala formu účasti obviněného na spáchaném trestném činu a ani v tomto ohledu nelze soudům obou stupňů cokoli vytýkat.

Plně odůvodněno bylo i uložení souhrnného trestu odnětí svobody ze strany Městského soudu v Praze, protože obviněný P. R. byl rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 4. 9. 1991 sp. zn. 2 T 35/91, který nabyl právní moci dne 23. 10. 1991, uznán vinným trestným činem zpronevěry podle § 248 odst. 1, 2 tr. zák. pro skutek spáchaný v období od 15. 1. do 11. 2. 1991 a odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání osmnácti měsíců s podmíněným odkladem na zkušební dobu tří let.

Dne 15. 12. 1994 uvedený soud usnesením sp. zn. 2 T 35/91 vyslovil, že obviněný P. R. se podle § 60 odst. 1 tr. zák. ve zkušební době podmíněného odsouzení osvědčil. V důsledku této skutečnosti se v době konání veřejného zasedání u vrchního soudu v Praze, v němž bylo projednáváno odvolání obviněného proti rozsudku soudu prvního stupně, muselo na obviněného P. R. hledět, jako kdyby v trestní věci Obvodního soudu pro Prahu 7 sp. zn. 2 T 35/91 nebyl odsouzen (viz ustanovení § 60 odst. 4 tr. zák.).

Proto také s ohledem na ustanovení § 35 odst. 3 tr. zák. v této době již nepřicházelo v úvahu uložení souhrnného trestu. Vrchní soud v Praze sice bez bližšího vysvětlení v odůvodnění svého rozhodnutí nepřihlédl k usnesení Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 15. 12. 1994 sp. zn. 2 T 35/91, jímž bylo rozhodnuto, že se P. R. osvědčil ve zkušební době podmíněného odsouzení, a vycházel z fikce osvědčení ve smyslu § 60 odst. 3 tr. zák. nastalé ke dni 23. 10. 1995. Nic to ale nemění na správnosti dalšího postupu odvolacího soudu. Ten podle § 258 odst. 1 písm. d), odst. 2 tr. ř. zrušil rozsudek soudu prvního stupně v celém výroku o trestu. Důvodem k tomu byla jednak výše podrobně rozvedená změna okolností rozhodných pro užití ustanovení § 35 odst. 2 tr. zák. o souhrnném trestu a dále nutnost nově rozhodnout o způsobu výkonu trestu odnětí svobody vzhledem k novelizaci trestního zákona provedené zák. č. 290/1993 Sb., jež se dotkla i ustanovení § 39a tohoto zákona. Vzhledem k tomu, že byly zároveň splněny podmínky ustanovení § 259 odst. 3, věty první, tr. ř. vrchní soud mohl sám o trestu znovu rozhodnout.

Za nesprávnou a v konkrétním případě za zákonu odporující je ale třeba označit tu část rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, kterou byl obviněnému P. R. uložen podle § 234 odst. 1 tr. zák. s přihlédnutím k § 259 odst. 3 tr. ř., věty druhé, trest odnětí svobody v trvání osmnácti měsíců. Odvolací soud tento svůj postup odůvodnil tím, že na podkladě odvolání obviněného nemohl zhoršit jeho postavení. Protože původně uložený souhrnný trest odnětí svobody byl uložen i za trestnou činnost, za kterou již nelze uložit trest za použití ustanovení § 35 odst. 2 tr. zák., byl mu uložen výše zmíněný trest odnětí svobody za návod k trestnému činu loupeže podle § 10 odst. 1 písm. b), § 234 odst. 1 tr. zák.

Podle § 259 odst. 3, věty druhé, tr. ř. v neprospěch obžalovaného může odvolací soud změnit napadený rozsudek jen na podkladě odvolání státního zástupce, jež bylo podáno v neprospěch

obžalovaného; ve výroku o náhradě škody tak může učinit též na podkladě odvolání poškozeného, který uplatnil nárok na náhradu škody.

Na trestní odpovědnost a trestnost účastníka se podle § 10 odst. 2 tr. zák. užije ustanovení o trestní odpovědnosti a trestnosti pachatele, jestliže tento zákon nestanoví něco jiného.

Kdo proti jinému užije násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci, bude podle § 234 odst. 1 tr. zák. potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.

Vrchní soud jako soud odvolací projednávající celou věc pouze na podkladě řádného opravného prostředku podaného obviněným P. R. byl ve svém rozhodování limitován zásadou zákazu reformace in peius vyplývající z již zmiňovaného ustanovení § 259 odst. 3, věty druhé, tr. ř. To ale samo o sobě neumožňovalo vyměřit trest odnětí svobody pod dolní hranici příslušné trestní sazby, jak to učinil odvolací soud. Okolnost, že obviněnému byl původně soudem prvního stupně uložen za sbíhající se trestné činy zpronevěry podle 248 odst. 1, 2 tr. zák. a návod k loupeži podle § 10 odst. 1 písm. b), § 234 odst. 1 tr. zák. souhrnný trest odnětí svobody v trvání tří roků a v době, kdy o odvolání obviněného rozhodoval Vrchní soud v Praze, již nebylo možné s ohledem na § 35 odst. 3 tr. zák. ustanovení o souhrnném trestu užít, nevytvářela v konkrétním případě zákonné podmínky ani pro aplikaci ustanovení umožňující mimořádné snížení trestu odnětí svobody podle § 40 tr. zák. Odvolací soud se o podobných úvahách ve svém rozhodnutí též nijak nezmiňuje. Lze se tudíž pouze domýšlet, z jakého důvodu soud druhého stupně uložil obviněnému trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby, a to v poloviční výměře oproti trestu, který mu jako trest souhrnný uložil soud prvního stupně.

Ze zvoleného postupu je ale zřejmé, že vrchní soud od původního tříletého trestu odnětí svobody odečetl osmnáctiměsíční trest odnětí svobody, který byl obviněnému uložen rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 4. 9. 1991 sp. zn. 2 T 35/91, ohledně něž na obviněného bylo nutné hledět, jako by odsouzen nebyl, a takto stanovil již uvedený trest odnětí svobody v délce osmnácti měsíců. Takový postup by ovšem vycházel ze způsobu trestání souběhu trestných činů podle kumulačního principu, a to konkrétně formou kumulace trestů. Ta se vyznačuje tím, že za každý sbíhající se trestný čin je uložen samostatný trest a pachatel vykoná souhrn těchto trestů. Opačně pak, pokud by odpadl důvod pro uložení takto kumulovaného trestu, pachatel by vykonal pouze tu jeho část, která mu byla uložena za trestný čin, jehož se tato změna nedotkla. V naší platné právní úpravě je trestání souhrnu sbíhající se trestné činnosti ovládáno principem absorpčním, konkrétně formou absorpce trestních sazeb, zejména u trestu odnětí svobody. Po stránce formální je tu pachatel trestán nikoli několika samostatnými tresty, z nichž by každý odpovídal určitému z daných trestných činů, nýbrž jednotným trestem. Trest se vyměřuje za celý souhrn sbíhající se trestné činnosti, aniž se přesně stanoví dílčí tresty odpovídající jednotlivým sbíhajícím se trestným činům. Sankci souhrnného (taktéž úhrnného) trestu zásadně tvoří sankce stanovená na trestný čin, který ze sbíhajících se trestných činů je nejpřísněji trestný (viz ustanovení § 35 odst. 1, 2 tr. zák.). Proto také v projednávaném případě byl původní souhrnný trest odnětí svobody ukládán podle sazby trestného činu loupeže podle § 234 odst. 1 tr. zák., a nikoli podle sazby sbíhajícího se trestného činu zpronevěry podle § 248 odst. 2 tr. zák. Jelikož zákon neobsahuje zvláštní ustanovení ohledně stanovení druhu trestu a jeho výměry (odstupňování), jde o ukládání souhrnného trestu, postupuje se obdobně jako při stanovení druhu a výměry trestu za jediný trestný čin. Dominantní postavení tu má konkrétní stupeň nebezpečnosti souhrnu sbíhající se trestné činnosti pro společnost. To ovšem neznamená, že by se výsledný konkrétní stupeň nebezpečnosti souhrnu sbíhající se trestné činnosti pro společnost rovnal aritmetickému součtu všech dílčích konkrétních stupňů. Soud musí pochopitelně zohlednit i další hlediska důležitá při úvahách o druhu a výměře trestu (viz § 31 odst. 1 tr. zák.), tj. možnost nápravy pachatele a poměry pachatele nemající přísný vztah k jeho trestné činnosti.

Všechny tyto zásady Městský soud v Praze respektoval, když obviněnému P. R. uložil za již výše

citované sbíhající se trestné činy souhrnný trest odnětí svobody v délce tří roků.

Naproti tomu Vrchní soud v Praze jako soud odvolací se těmito principy zjevně neřídil, když s poukazem na zákaz reformace in peius považoval za změnu k horšímu pro obviněného uložení samostatného trestu za návod k trestnému činu loupeže ve výměře vyšší než osmnáct měsíců odnětí svobody. V této souvislosti je třeba si ale uvědomit, že přísnějším trestem, o nějž se v tomto případě výhradně jednalo, je takový trest, který v době jeho uložení zhoršuje postavení obviněného vzhledem k trestu uloženému rozsudkem soudu prvního stupně. K odsouzení obviněného P. R. za trestný čin zpronevěry již odvolacím soudem nemělo být přihlíženo, jelikož jmenovaný v tomto ohledu platil za osobu neodsouzenou (g 60 odst. 4 tr. zák.). Nemohlo se tudíž jednat o zhoršení postavení obviněného a nic nebránilo tomu, aby mu odvolacím soudem byl uložen mírnější trest odnětí svobody v rozmezí od dvou let, což je dolní hranice sazby trestného činu loupeže podle 234 odst. 1 tr. zák., do výše odpovídající dané společenské nebezpečnosti a nedosahující tří let, což byla výměra souhrnného trestu stanovená původně soudem prvního stupně, kterou nebylo možné ani překročit právě z důvodu zákazu reformace in peius.

Navzdory vysloveným závěrům bylo nutné rovněž přezkoumat, zda jsou splněny podmínky § 266 odst. 2 tr. ř., neboť podle tohoto ustanovení proti výroku o trestu lze stížnost pro porušení zákona podat jen tehdy, jestliže trest je ve zřejmém nepoměru k stupni nebezpečnosti činu pro společnost nebo k poměrům pachatele nebo jestliže uložený druh trestu je ve zřejmém rozporu s účelem trestu.

Jak již bylo konstatováno, trestný čin loupeže podle ~ 234 odst. 1 tr. zák. je postihován trestem odnětí svobody v sazbě od dvou do deseti let, což se vztahuje i na trestnost účastníka, kterým byl obviněný P. R. Tato trestní sazba vyjadřuje typový stupeň nebezpečnosti zmíněného trestného činu pro společnost, a pokud byl obviněnému v daném případě vyměřen trest pod její dolní hranici, nelze takový trest považovat za dostatečný, a to právě s ohledem na konkrétní stupeň nebezpečnosti trestného činu spáchaného obviněným. Ten je významně zvyšován pohnutkou pachatele, který tímto způsobem chtěl částečně řešit následky svého předchozího protiprávního jednání spočívajícího ve zpronevěře peněžní částky přesahující 40 tisíc Kčs svěřené mu zaměstnavatelem Správou pošt a telekomunikací, s. p., Ředitelství pošt Praha, která na něm byla ve formě náhrady škody vymáhána. S přímými pachateli trestného činu loupeže J. M. a A. T. byl předběžně domluven, že mu po úspěšně realizovaném loupežném přepadení poštovní doručovatelky poskytnou částku nejméně 10 000 Kčs, kterou chtěl použít na zaplacení této škody. Taktéž okolnosti, za kterých byl trestný čin spáchán, zvyšují stupeň jeho společenské nebezpečnosti. Obviněný P. R. poskytl J. M. a A. T. natolik konkrétní informace týkající se vhodnosti doby spáchání loupežného přepadení jím označené poštovní doručovatelky, a to i pokud jde o výši finanční částky, kterou měla mít u sebe, a celkově se v této věci angažoval natolik, že intenzita jeho jednání přesahuje míru obvyklou pro účastenství na dokonaném trestném činu ve formě návodu podle ~ 10 odst. 1 písm. b) tr. zák.

Lze tudíž konstatovat, že trest uložený obviněnému P. R. rozsudkem vrchního soudu nemůže obstát ani z hledisek ustanovení § 266 odst. 2 tr. ř., a proto Nejvyšší soud na základě všech výše uvedených závěrů podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 9. 1996 sp. zn. 11 To 24/93 byl ve prospěch obviněného P. R. porušen zákon v ustanovení § 259 odst. 3 věte druhé tr. ř. vzhledem k zachování obou zákonných lhůt vyplývajících z ustanovení § 272 tr. ř., dále podle § 269 odst. 2 tr. ř., zrušil napadený rozsudek v té jeho části, kterou byl obviněnému uložen za návod k trestnému činu loupeže podle g 10 odst. 1 písm. b), § 234 odst. 1 tr. zák. trest odnětí svobody v trvání osmnácti měsíců, k jehož výkonu byl zařazen do věznice s dozorem. Zbývající část citovaného rozsudku týkající se postupu odvolacího soudu podle § 258 odst. 1 písm. d), odst. 2 tr. ř. zůstala pro svoji nezávadnost nedotčena.

Za daného stavu umožňujícího samostatně ve věci rozhodnout Nejvyšší soud zvolil postup podle § 271 odst. 1 tr. ř. a sám obviněnému P. R. stanovil trest. Přitom zvážil všechna hlediska vyplývající z

ustanovení § 23 odst. 1 tr. zák. o účelu trestu a § 31 odst. I, odst. 2 písm. b) tr. zák. o výměře trestu. Vyhodnotil již výše zmíněný konkrétní stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost, přihlédl i k osobnímu hodnocení obviněného, který projevil během krátkého časového období sklon k nerespektování platných zákonných norem. Jmenovaný se i v současnosti nachází na neznámém místě, když na adrese, kde je evidováno jeho trvalé bydliště, se dlouhodobě nezdržuje.

Pokud jde o ostatní okolnosti významné pro ukládání trestu, existující již v době rozhodování soudu prvního stupně, Nejvyšší soud pro stručnost odkazuje na příslušnou část v odůvodnění rozsudku tohoto soudu. Po vyhodnocení všech výše uvedených skutečností byl obviněnému P. R. uložen trest odnětí svobody v trvání 2 roků a 6 měsíců. Tento trest je již ze zákona nepodmíněný, neboť podmíněně odložit na zkušební dobu lze pouze trest odnětí svobody nepřevyšující dvě léta (§ 58 odst. 1 tr. zák.). Pro účely výkonu trestu odnětí svobody byl obviněný zařazen do věznice s dozorem, i když je mu ukládán za úmyslný trestný čin trest odnětí svobody přesahující dva roky, a to za použití ustanovení § 39a odst. 3 tr. zák. Obviněný dosud ve výkonu tohoto trestu nebyl a možnosti jeho nápravy nejsou natolik narušeny, aby bylo nutné jej umístit do věznice s přísnějším režimem.